

“Sorrow was all my soul”:
een blik op de existentiële conflicten
in George Herberts *Temple*

door

Christophe COLLARD

Abstract

George Herbert's poetry situates itself in the darkest corners of the human psyche. His *Temple*, Herbert's only poetry collection in English, portrays an afflicted soul frantically struggling to find spiritual peace. This essay attempts to prove that the work is not, as traditionally assumed, a randomly compiled collection of unconnected poems, but an intricate structure where each separate poem represents a particular stage of an existential journey.

1. INLEIDING

George Herberts *Temple* (1633) is het relaas van een getormenteerde ziel op zoek naar spirituele verlossing. Deze bespreking zal daarom proberen aan te tonen dat dit enige Engelstalige poëziewerk van deze dichter geen verzameling van losstaande gedichten is, maar een weldoordachte constructie waarin elk gedicht een afzonderlijk stadium van een existentiële reis belichaamt.

Zowel stilistisch als inhoudelijk zou 'The Collar', een van Herberts spraakmakendste gedichten, gelezen kunnen worden als een representatieve weergave van het overkoepelende geheel. De spreker, verblind door oncontroleerbare emoties, beweegt er zich voortdurend tussen wanhoop en extase. Deze mentale instabiliteit wordt daarenboven getransponeerd op het uiterst onregelmatige rijmschema. Ook de titel suggereert een onweerstaanbare dwang naar bevrijding van alle geestelijke beperkingen, waardoor een impulsieve reactie zich opdringt.

I struck the board and cry'd, no more.
I will abroad. What? shall I ever sigh and pine?
My lines and life are free; free as the road;
Loose as the wind, as large as store.
Shall I be still in suit?
Have I no harvest but a thorn

To let me blood, and not restore
 What I have lost with cordial fruit?
 ('The Collar' ll. 1-9)

Een ogenblik lijkt de spreker hopeloos ten prooi te vallen aan zijn verwarring. Maar net omdat hij het contraproductieve effect van zijn uitlatingen gewaar wordt, is hij uiteindelijk in staat eveneens de positieve aspecten van zijn leven tot dusver te herkennen, zonder dat deze vooralsnog overtuigend genoeg blijken om zijn voorlopige vooroordelen te kunnen overstijgen.

Sure there was wine
 Before my sighs did dry it: there was corn
 Before my tears did drown it.
 Is the year only lost to me?
 Have I no bays to crown it?
 No flowers, no garlands gay? all blasted?
 All wasted?
 ('The Collar' ll. 10-16)

Hoe meer de spreker zijn beperkingen overlaat aan zijn instinctieve vooroordelen, hoe meer deze zullen bijdragen tot een algemeen gevoel van pessimisme. Maar iedere keer opnieuw zal zijn initiële motivatie geleidelijk de bovenhand halen en hem het destructieve aspect van dergelijke houding doen inzien.

Not so, my heart: but there is fruit,
 And thou hast hands.
 Recover all thy sigh-blown age
 On double pleasures: leave thy cold dispute
 Of what is fit, and not; forsake thy cage,
 Thy rope of sands,
 Which petty thoughts have made, and made to thee
 Good cable, to enforce and draw,
 And be thy law,
 While thou didst wink and wouldst not see.
 ('The Collar' ll. 17-26)

Net door het loslaten van de "rope of sands" (l. 22), het geloof in futiele seculiere waarden, zal de spreker in staat blijken het constructieve potentieel in elke van zijn handelingen te herkennen en daardoor dergelijke crisissen in de toekomst te vermijden. Maar zolang hij er niet ogenblikkelijk in slaagt om zijn lijden te verlichten, zal zijn broze zelfvertrouwen keer op keer door een impulsief onwaardigheidgevoel onderuit gehaald worden.

Away; take heed:
 I will abroad.
 Call in thy death's head there: tie up thy fears.
 He that forbears
 To suit and serve his need,
 Deserves his load.
 ('The Collar' ll. 27-32)

Volledig ontmoedigd door dit plotse gevoel van machteloosheid flakkeren vroegere frustraties op in het kwadraat, wat leidt tot een destructieve vlaag van waanzin die hem op de rand van algehele capitulatie brengt. Verrassend genoeg leidt net dan een parallelle harmonisering van het denken van de spreker met de slotverzen van het gedicht – weergegeven door een regelmatig ABAB rijmschema – geleidelijk tot een beheersing van de innerlijke onrust. De ernst van dergelijke uitspraken beseffend, drijft zijn onderbewustzijn de spreker terug naar zijn enige oprechte overtuiging, in George Herberts geval zijn liefde voor God.

But as I rav'd and grew more fierce and wild
 At every word,
 Me thoughts I heard one calling, *Child:*
 And I reply'd, *My Lord.*
 ('The Collar' ll. 33-36)

Uiteindelijk zou dit verlangen altijd de bovenhand blijven halen, wat Herbert toeliet om moeizaam maar zeker tot een genuanceerder inzicht te komen. Ik wil echter benadrukken dat het verlangen om zich spiritueel te onderwerpen aan een Christelijke God van Liefde niet noodzakelijk een uiting was van een naar hedendaagse normen overdreven vroomheid, omdat een wereldbeeld volgens de theologische ordening van zonde en verlossing algemeen verspreid was in Elizabethaans en Jacobijns Engeland.¹

2. ACHTERGROND

George Herbert werd geboren op 3 april 1593 in een aristocratische Welshe familie. Na de dood van zijn vader verhuisde zijn moeder met

¹ Tillyard, E.M.W. *The Elizabethan World Picture*. London: Pimlico, 1998 (p. 26)

haar gezin naar Oxford.² Haar huis werd al snel een levendig centrum van sociale en intellectuele activiteit, ondermeer bezocht door John Donne.³

Herberts eerste sonnettenreeks, gecomponeerd als een nieuwjaarsgeschenk aan zijn moeder, is chronologisch vrijwel onmiddellijk te situeren na de publicatie van Shakespeares sonnetten in 1609. William Shakespeare werd met zekerheid gesteund door Herberts oom, William Herbert, derde graaf van Pembroke. De familie was verder eveneens verwant met Sir Philip Sidney, een andere prominente dichter uit de Elizabethaanse periode; daarenboven voerde Herberts broer, Edward⁴, rond deze tijd regelmatig dichterlijke uitwisselingen met John Donne. Shakespeares sonnetten en de poëtische coterie van Herberts familieleden moeten daarom beschouwd worden als rechtstreekse invloeden op de literaire perceptie van de jonge Herbert.

De nabijheid van deze tot de verbeelding sprekende dichters heeft vele critici doen besluiten dat, gezien zijn natuurlijke piëteit, Herberts thematische verzet tegen profane liefdesgedichten een manier was om zijn eigen positie te kunnen definiëren *ex negativo*. Zijn geringschattende houding tegenover artificiële metaforen en seculiere onderwerpen wordt het best geïllustreerd in de twee 'Jordan'-gedichten.

Who says that fictions only and false hair
 Become a verse? Is there no truth in beauty?
 Is all good structure in a winding stair?
 May no lines pass, except they do their duty
 Not to a true, but painted chair?
 ('Jordan (1)' ll. 1-5)

In combinatie met het doopselmotief wordt de historische betekenis van de heilige Jordaan tot een metafoor voor Herberts spirituele tocht. Zijn poëtische inspiratie uit zich dan als uitsluitend Bijbels en ontdaan van wereldse verbastering.

Shepherds are honest people; let them sing:
 Riddle who list, for me, and pull for Prime:
 I envy no man's nightingale or spring;

² Pasternak Slater, Ann "Introduction" (1994) xi-lxxiii, in: Herbert, George. *The Complete English Works* (uitg. Ann Pasternak Slater) New York: Everyman, 1995 (p. lxiv); Walton, Izaak "The Life of Mr. George Herbert" (1670) 338-385, in: Herbert, George. *The Complete English Works* (uitg. Ann Pasternak Slater) New York: Everyman, 1995 (p.341)

³ Stewart, Stanley. *George Herbert*. Boston: Twayne, 1986 (p. 1)

⁴ Edward Herbert, Lord Cherbury was zelf een verdienstelijk dichter en wordt regelmatig opgenomen in anthologieën

Nor let them punish me with loss of rhyme,
 Who plainly say, *My God, My King*.
 ('Jordan (1)' ll. 11-15)

In 1616 wordt Herbert benoemd tot Major Fellow en behaalt hij het diploma van Master of Arts aan het Trinity College te Cambridge. Twee jaar later wordt hij benoemd tot lector in retorica en introduceert een radicale verandering in het canon door enkele klassieke redenaars te vervangen door moderne, waaronder King James I. Het Jacobijnse hof gold in die tijd als het culturele epicentrum van de natie en de koning zelf werd tot de grootste redenaars van zijn tijd gerekend. Deze ingreep wordt algemeen beschouwd als een van de vroegste tekenen van Herberts wereldlijke ambities. Paradoxaal genoeg uit Herbert datzelfde jaar in verscheidene brieven zijn verlangen om afstand te nemen van zijn seculiere loopbaan en zich volledig toe te leggen op de theologie.⁵ Tot dusver was Herbert er altijd in geslaagd zijn piëteit en zijn liefde voor de letteren in evenwicht te houden, maar een steeds heviger oscillatie tussen zijn seculiere en zijn geestelijke ambities zou dit precarie compromis steeds meer op de proef stellen. In 1620 wordt hij dan verkozen tot officiële woordvoerder voor de Universiteit van Cambridge, een prestigieuze positie die hij gedurende acht jaar bekleedt. Tijdens deze periode gaat zijn gezondheid er erg op achteruit en brengen oplopende dokterskosten hem in ernstige financiële moeilijkheden. Uiteindelijk zal deze opeenstapeling van lichamelijke aandoeningen, financiële problemen en tegenstrijdige ambities leiden tot een eerste existentiële crisis.

Het ambt van University Orator was traditioneel een springplank gebleken naar een succesvolle politieke loopbaan. Zo had Sir Robert Naunton Cambridge verlaten om minister van buitenlandse zaken te worden, en had Sir Francis Nethersole het gebracht tot persoonlijke secretaris van Elizabeth, koningin van Bohemen, wat Herbert vanzelfsprekend toeliet om gelijkaardige ambities te koesteren.⁶ Hij wist deze dan ook onmiddellijk te rechtvaardigen bij de eerste gelegenheid die zich voordeed. King James had de universiteit een kopij van zijn boek *Basilicon Doron* geschonken. Als blijk van dankbaarheid in naam van Cambridge had Herbert een briljante brief in het Latijn opgesteld waarin het academische genie van de koning werd bewierookt.

⁵ Pasternak Slater (p. lxvi)

⁶ Edgecombe, Rodney. *Sweetness Readie Penn'd: Imagery, Syntax and Metrix in the Poetry of George Herbert*. Salzburg: Salzburg University Press, 1980 (p. 4); Walton (p. 346)

Naast zijn pogingen om in de gunst van de koning te geraken, dient men echter ook rekening te houden met Herberts bewondering voor bisschop Lancelot Andrewes. Als hevig aanhanger van de nieuwe arminiaanse leer was Andrewes gekeerd tegen het calvinistische principe van voorbeschikking en was hij van mening dat individuen door middel van persoonlijke verdiensten de kracht hadden om hun eigen geestelijke verlossing te determineren, een opvatting die volledig in strijd was met de officiële positie van de Anglicaanse Kerk. Herberts literaire productie uit deze periode dient daarom eerder beschouwd te worden als weloverwogen pogingen om tegenstrijdige belangen en overtuigingen te verenigen.⁷ Mettertijd heeft Herbert echter steeds meer moeite om zich op een welbepaald doel te concentreren, waardoor hij vanaf 1625 zeer weinig blijk geeft van publieke activiteit. Niet geheel toevallig is dit ook de periode waarin de genese van *The Temple* gesitueerd wordt.

In 1627 verlaat Herbert dan definitief de universiteit. Kort nadien sterft zijn moeder. John Donnes grafrede en Herberts verzameling Latijnse epigrammen *Memoriae Matris Sacrum* worden samen gepubliceerd als *A Sermon of Commemoration of the Lady Danvers. By John Donne. Together with other Commemorations of Her; by her Son G. Herbert.* In de laatste strofe verklaart Herbert dat deze gedichten een eerbetoon vormen aan zijn overleden moeder en dat hij voortaan nooit meer zal schrijven, waarna hij zich definitief terugtrekt uit het openbare leven.

3. *THE TEMPLE*: INLEIDING

Herberts *Temple* bestaat uit drie onderverdelingen, namelijk *The Church-Porch*, *The Church* en *The Church-Militant*. Hoe zeer *The Church-Porch* en *The Church* aan elkaar verwant zijn, des te moeilijker valt het om *The Church-Militant* te rijmen met de rest van Herberts oeuvre. De radicale sociale en religieuze kritiek die in dit lange gedicht geformuleerd wordt, is uiterst ongewoon voor de politiek tamelijk gematigde Herbert. Anderzijds is een zekere vorm van pessimisme tegenover de heersende moraal in zowel de Engelse maatschappij als in de Anglicaanse Kerk een leitmotiv doorheen Herberts literaire loopbaan. Precies omdat het uitsluitend gericht is op het beschrijven en

⁷ Malcolmson, Cristina. *George Herbert: A Literary Life*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004 (p. 37)

bekritisieren van een seculiere samenleving beschouw ik *The Church-Militant* niet als een fundamentele stap in Herberts existentiële evolutie, maar eerder als een politieke stellingname. Het algemene principe achter *The Temple* is echter universeel toepasbaar dankzij de gesuggerende dynamiek van spirituele bevrijding door existentiële berusting, zoals ook geformuleerd door T.S. Eliot:

These poems form a record of spiritual struggle which should touch the feeling, and enlarge the understanding of those readers also who hold no religious beliefs and find themselves unmoved by religious emotion.⁸

Discussie over dogmatische distincties maken dat de metafysische dimensie van het werk veelal onbesproken blijft. Het arminiaanse karakter van Herberts gedichten suggereert echter dat geestelijke verlossing bereikbaar is voor iedere oprecht gelovige, en dit ongeacht zijn geloof, dankzij het mechanisme van zelfbeschouwing, zuivering en uiteindelijk aanvaarding.

Formeel uit dit principe zich in Herberts vaardigheid om nauwkeurige lichamelijke observaties te verbinden met toepasselijke metafysische connotaties.⁹ De titels en onderwerpen van zijn gedichten zijn op vergelijkbare wijze ongecompliceerd net opdat de onderliggende boodschap zo rechtlijnig mogelijk zou blijven. Zowel in poëzie als in de geloofsbeleving leidt overdreven ritualisering volgens Herbert tot bijgelovigheid. Dit maakt dat alle gedichten in *The Temple* uniek gestructureerd zijn om nietszeggende herhalingen van hetzelfde thema te vermijden. Zijn hoogst ambachtelijke rijmschema's en dito metrische patronen suggereren daarom dat dergelijke kunstgrepen legitiem zijn wanneer ze bijdragen tot het verduidelijken van een oprechte boodschap, niet wanneer ze een formalistisch maniërisme nastreven.

4. *THE CHURCH: "SANCTUARY OF A TROUBLED SOUL"*

Na een ethische resolutie, geformuleerd in *The Church-Porch*, opent *The Church*, het centrale deel van *The Temple*, met het gedicht 'The Sacrifice', dat doorheen het beeld van een gedesillusioneerde Christus een allegorie vormt voor de vele menselijke tekortkomingen. De uiterst bittere toon van het gedicht sluit nauw aan bij de kritiek op de mense-

⁸ Eliot, Thomas Stearns. *George Herbert*. Plymouth: Northcote House, 1994 (p. 25)

⁹ Pasternak Slater (p. xii); Porter, Peter "Introduction: *George Herbert by T.S. Eliot*" (pp. 3-4)

lijke natuur in *The Church-Porch*, maar wordt nog verder versterkt dankzij de bijzonder wrange verwoording door de Christusfiguur. Wanneer echter blijkt dat de moord op Christus de hoofdreden is voor de existentiële malaise van Herberts reiziger, evolueert de nederige waardigheid van de martelaar geleidelijk aan tot een motief van hoop.

I answer nothing, but with patience prove
If stony hearts will melt with gentle love
(‘The Sacrifice’ ll. 89-90)

Aan het begin van de reis is hoop echter nog een heikel punt omdat de reiziger nog te zeer gericht is op boetedoening. Toch is er verbetering merkbaar wanneer hij zich het principe van de eucharistie voor de geest haalt. Zo begrijpt hij dat het lijden van Christus een teken van liefde was, in plaats van een bron van schuld.

Love is that liquor sweet and most divine,
Which my God feels as blood; but I as wine
(‘The Agony’ ll. 17-18)

Ondanks het feit dat de spreker er niet volledig in slaagt om de geestelijke kwellingen van zich af te zetten, suggereert zijn voortdurende terugkeer naar constructieve gedachten dat zijn overtuiging het altijd haalt van zijn onvolmaaktheden. Zoals de bespreking van ‘The Collar’ heeft aangetoond, kunnen latente frustraties echter eensklaps een constructieve houding overschaduwden. Wanneer deze frustraties zich dan blijven opstapelen en de eerdere resoluties steeds verder verdrukt worden door een groeiende irrationaliteit, resulteert dit in een eerste belangrijke levensbeschouwelijke crisis, weergegeven in Herberts meest autobiografische gedicht, ‘Affliction (1)’.

Het gedicht opent met een terugblik op het naïeve jeugdige enthousiasme waarmee de spreker zich oorspronkelijk liet betoveren door de uiterlijke pracht van het Christendom.

I looked on thy furniture so fine,
And made it fine to me:
Thy glorious household-stuff did me entwine,
And tice me unto thee.
(‘Affliction (1)’ ll. 7-10)

Het eerste ernstige obstakel verbrijzelde dit jeugdige droombeeld echter terstond, waarmee de dichter suggereert dat resoluties enkel in tegenspoed hun ware gelaat tonen. Om zijn argument kracht bij te zetten voegt hij fijntjes een niet mis te begrijpen dubbele bodem toe aan zijn betoog: “*My days were straw’d with flow’rs and happiness*” (l. 21). In deze begindagen voelde de spreker zich verwelkomd in zijn nieuwe

leven met een soortgelijke vlaag van uitzinnig enthousiasme als waarmee Christus in Jeruzalem werd begroet op palmzondag. Een dergelijke parallel impliceert dan ook een gelijkaardige ommekeer voor de spreker in dit gedicht. Zo snel als Christus werd overmeesterd door het kwaad, zo ook kan onbegrensd enthousiasme omslaan in verbittering.

My flesh began unto my soul in pain,
Sickness cleave my bones;
Consuming agues dwell in ev'ry vein,
And tune my breath to groans.
Sorrow was all my soul; I scarce believed,
Till grief did tell me roundly, that I lived.
(‘Affliction (1)’ ll. 25-30)

Het geestelijke lijden van de spreker veroorzaakt een verslechtering van zijn fysieke toestand, wat bijdraagt tot een verdere achteruitgang van zijn gemoedstoestand. De opeenvolging van herhaalde tegenslagen wordt uiterst subtiel weergegeven. Langzaam maar zeker verliest hij de controle over zijn handelingen.

Thus thin and lean without a fence or friend,
I was blown through ev'ry storm and wind.
(‘Affliction (1)’ ll. 35-36)

Het enige dat de Herberts reiziger nu nog met zekerheid weet, betreft de futiliteit van zijn wereldlijke waarden tegenover het mysterie van het Geloof, en beseft hij dat zijn hele leven tot dusver in het teken heeft gestaan van oppervlakkige en zelfzuchtige drijfveren.

I read, and sigh, and wish I were a tree;
For sure I then should grow
To fruit or shade: at least some bird would trust
Her household to me, and I should be just.
(‘Affliction (1)’ ll. 57-60)

Dit fragment vat de aard van Herberts existentiële crisissen treffend samen. De afgrondelijke diepte van zijn lijden is echter evenzeer een impliciet teken van hoop, net omdat het voortkomt uit introspectie, de basis voor herstel en vooruitgang. Ondanks het feit dat ‘Affliction (1)’ eindigde in een impasse, is er toch duidelijk vooruitgang geboekt. Vanaf nu zullen spirituele strubbelingen namelijk herkend worden als een noodzakelijk deel van de eigen psyche en daardoor bijdragen tot een serenere ingesteldheid.

Nu hij een innerlijke reis naar berusting in Gods genade tot zijn enige overblijvende levensdoel gemaakt heeft, zoekt Herbert naar een emotionele uitlaatklep voor zijn hartstochtelijke karakter. Het enige

medium dat geschikt is om de vluchtigheid van zijn gevoelens te kanaliseren blijkt dan de poëzie¹⁰:

[it] is no office, art, or news,
Nor the exchange, or busy Hall;
But it is that which while I use
I am with thee
(‘The Quiddity’ ll. 9-12)

Wanneer men geleidelijk beseft dat de eigen conditie bepaald wordt door individuele acties, kan door herhaling vermeden worden dat de innerlijke integriteit ondermijnd wordt door externe factoren. Telkens wanneer de reiziger deze ingesteldheid tegenover onverwachte problemen plaatst, zal hij bevestiging vinden in zijn enige hem nog resterende overtuiging. De verschillende etappes van Herberts spirituele reis schetsen uitvoerig het beeld van een schizofrene, zelfs manisch-depressieve tendens om voortdurend om te slaan tussen totale extase en volslagen ontreddeerdheid. Wanneer hij bijna aan het einde komt van zijn tocht, beseft hij dat er voor al zijn innerlijke kwellingen steeds een bedrieglijk simpel antwoord voorhanden was. Had hij beseft dat zijn Gods offer een blijk van onvoorwaardelijke liefde was, dan had hij geweten dat schuldgevoelens altijd misplaatst waren. Zijn geestelijke pijnen waren ten allen tijde het resultaat van zijn eigen impulsieve conclusies en zullen verdwijnen wanneer hij eenmaal in staat zal blijken om zich neer te leggen bij Gods oordeel.

Either grief will not come: or if it must,
Do not forecast,
And while it cometh, it is almost past.
Away distrust:
My God hath promis'd, he is just.
(‘The Discharge’ ll. 51-55)

Gedurende de hele tocht is Herberts reiziger ten prooi gevallen aan geestelijke conflicten. Toch vond hij telkenmale een uitweg door zich te blijven concentreren op dat ene ultieme doel. Net zoals Camus' Sisyphus, eerder dan zijn lot te vervloeken, werd hij gaandeweg dankbaar voor de eigen vastberadenheid.

Sisyphé enseigne la fidélité supérieure qui [...] soulève les rochers. [...] Cet univers désormais sans maître ne lui paraît ni stérile ni futile. Chacun des grains de cette pierre, chaque éclat minéral de cette mon-

¹⁰ Bennett, Joan. *Five Metaphysical Poets*. Cambridge: Cambridge University Press, 1966 (p. 56)

tagne pleine de nuit, à lui seul forme un monde. La lutte elle-même vers les sommets suffit à remplir un cœur d'homme. Il faut imaginer Sisyphe heureux.¹¹

Ook al geeft Herbert in *The Temple* herhaaldelijk blijk van een sterke afkeer tegenover het fanatieke dogmatisme van religieuze instellingen, toch keurt hij deze instellingen daarom niet per definitie af. Zijn keuze om zijn denken te onderwerpen aan de Christelijke God van de Anglicaanse Kerk was ten allen tijde voor hem de logische conclusie van een spirituele evolutie. De enige manier om zijn God te dienen was door zich op te werpen als Zijn nederige dienaar en toe te treden tot het priesterschap.

Blest Order, which in power dost so excel,
That with th' one hand thou liftest to the sky,
And with the other throwest down to hell
In thy just censures; fain would I draw nigh,
Fain put thee on, exchanging my lay-sword
For that of th' holy word.
(‘The Priesthood’ ll. 1-6)

Terwijl Herbert oorspronkelijk zijn toetreding tot de Kerk uitstelde om strategische redenen onderhevig aan zijn wereldlijke ambities, is zijn uiteindelijke toetreding enkel het gevolg van zijn oprechte spirituele conclusies, wat meteen de grote tijdspanne tussen zijn wijding in 1624 en zijn definitieve intrede in het priesterschap in 1630 verklaart.¹²

Het priesterambt was echter geen doel op zich, maar eerder een middel om berusting te vinden door zijn ziel te onderwerpen aan geestelijke standvastigheid. Wanneer hij dan terugkijkt op de afgelegde weg, beseft hij pas hoe vaak hij het slachtoffer was van een oprukkende duisternis, maar dat steeds opnieuw zijn overtuiging sterk genoeg bleek om hem te doen herrijzen uit een geestelijke capitulatie, zoals aangetoond in deze beroemde passage:

And now in age I bud again,
After so many deaths I live and write;
I once more smell the dew and rain,
And relish versing: O my only light,

¹¹ Camus, Albert. *Le mythe de Sisyphe: Essai sur l'absurde*. Paris: Gallimard, 1979 (p. 166)

¹² Chute, Marchette. *Two gentle Men: The Lives of George Herbert and Robert Herrick*. London: Secker & Warburg, 1960 (p. 123); Hodgkins, Christopher. *Authority, Church, and Society in George Herbert: Return to the Middle Way*. Columbia: University of Missouri Press, 1993 (pp. 127-141)

It cannot be
That I am he
On whom thy tempests fell all night.
(‘The Flower’ ll. 36-42)

Ook al heeft zijn geloof alle stormen doorstaan, niets heeft hem voorbereid op de laatste sprong in het onbekende. Aan het einde van de reis, in een moment van openbaring recapituleert hij het volledige traject. ‘Love (3)’, het laatste gedicht van *The Church* wordt tot een culminatie van een levenslange strijd in één climactische seconde.

Love bade me welcome: yet my soul drew back,
Guilty of dust and sin.
(‘Love (3)’ ll. 1-2)

Door Zijn Zoon op te offeren als vergeving van alle menselijke zonden bewees God dat Liefde sterker is dan verbittering. Deze onbegrijpelijke goedheid was voor Herbert echter het absolute toppunt van perversiteit.

But quick-ey’d Love, observing me grow slack
From my first entrance in,
Drew nearer to me, sweetly questioning,
If I lack’d any thing.
A guest, I answer’d, worthy to be here:
Love said, you shall be he.
I, the unkind, ungrateful? Ah my dear,
I cannot look on thee.
(‘Love (3)’ ll. 3-10)

Niettemin was het deze nooit aflatende Liefde die hem uiteindelijk in staat stelde om zijn donkerste uren te doorstaan. Hoewel hij zich voortdurend een weg vocht doorheen een ogenschijnlijk eindeloze reeks obstakels, bleef het oorspronkelijke mysterie altijd onopgelost. Met scha en schande moest hij ondervinden dat Gods wegen buiten alle menselijke begrip vallen en daarom zonder meer aanvaard dienen te worden. Deze tegenstrijdige combinatie van Herberts diepliggende gevoel van onvolkomenheid met zijn eindeloze adoratie vormt een rechtstreekse parallel met Gods onvoorwaardelijke Liefde ondanks de zondige menselijke natuur. Herberts weerstand is daarom volledig onopzettelijk want uitgaand van een oprechte ziel verscheurd door gevoelens van onwaardigheid en ondankbaarheid.

Love took my hand, and smiling did reply,
Who made the eyes but I?
(‘Love (3)’ ll. 11-12)

Op grootse wijze troost de liefdevolle Vader het gekwelde kind door het al glimlachend gerust te stellen dat het zich niet druk hoeft te maken in zaken die zijn begrip te boven gaan. De enige verantwoordelijke voor de menselijke zonden is de Vader zelf, diegene die Herbert beweerde boven alles lief te hebben. Maar hoewel hij nog maar eens geconfronteerd wordt met zijn eigen onwetendheid, blijft hij niettemin bij de overtuiging dat de menselijke natuur Gods creatie onherroepelijk bedorven en ontsierd heeft. Hierdoor beschouwt hij zich onwaardig om Gods uitnodiging te aanvaarden, zichzelf daarbij veroordelend tot een eeuwigheid van boetedoening.

Truth, Lord, but I have marr'd them: let my shame
Go where it doth deserve.
(‘Love (3)’ ll. 13-14)

Waarop de Liefde antwoordt dat er geen enkele reden voor hem is om nog langer te lijden omdat al het lijden reeds voor hem is gedaan. De spreker beseft dan dat tegen dit ultieme argument geen verweer is en buigt het hoofd in nederige overgave.

And know you not, says Love, who bore the blame?
My dear, then I will serve.
(‘Love (3)’ ll. 15-16)

Aan het einde van een lange en vermoeiende reis is nu het ogenblik aangebroken om de uitnodiging te aanvaarden.

You must sit down, says Love, and taste my meat.
So I did sit, and eat.
(‘Love (3)’ ll. 17-18)

Deze maaltijd met de Heer betekent voor de spirituele reiziger het einde van zijn individuele onderneming, maar door de bijbelse connotatie van de Heilige Communie is het eveneens een nieuw begin. In plaats van zichzelf te verliezen in de nederigheid van zijn nieuwe positie, wist de uiterst analytische Herbert dat hij eindelijk gevonden had waar hij zo lang naar had gezocht.

5. SERENITEIT

Op 26 april 1630 wordt George Herbert benoemd tot predikant van de landelijke parochie Bemerton St. Andrew's. Het parochiekerkje zelf was uiterst klein, vooral in vergelijking met de kerk van Trinity College. Zijn ongesofistikeerde rurale parochianen verschilden eveneens sterk van de adellijke en academische beau monde die hij tot dan

had gekend.¹³ Niettemin reflecteert dit contrast precies de omvang van zijn spirituele evolutie. Doordat hij dezelfde eerlijke en eenvoudige beeldspraak bleef hanteren die zo kenmerkend is voor zijn poëzie, kon hij zijn parochianen naar diepere, kritischer inzichten leiden en hen zo aansporen met overtuiging te werken aan hun spirituele integriteit.

Hij kweet zich van zijn priesterlijke taak totdat hij uiteindelijk op 1 maart 1633 bezweek aan de tuberculose die hem reeds sedert zijn begindagen in Cambridge achtervolgde. Zijn laatste woorden waren een vastberaden uiting van zijn moeizaam bekomen sereniteit:

I now look back upon the pleasures of my life past, and see the content I have taken in beauty, in wit, and music, and pleasant conversation, are now all past by me like a dream, or as a shadow that returns not, and are now all become dead to me, or I to them; and I see that as my father and generation hath done before me, so I also shall now suddenly (with Job) make my bed also in the dark; and I praise God, I am prepared for it; and I praise him that I am not to learn patience now I stand in such need of it; and that I have practised mortification, and endeavoured to die daily that I might not die eternally.¹⁴

Op zijn sterfbed verzoekt George Herbert om het verslag van zijn intiemste gedachten, zijn manuscript van *The Temple* over te maken aan zijn dierbare vriend Nicholas Ferrar, de enige persoon die hij in staat achtte om zijn drijfveren werkelijk te vatten. Ferrar was iemand die een opvallend gelijkaardige weg had afgelegd. Oorspronkelijk was hij een van de meest briljante zakenlui van Londen. Gaandeweg groeide zijn afkeer tegenover seculiere waarden echter zo sterk dat hij uiteindelijk besloot de rest van zijn leven te wijden aan God als stichter van de religieuze gemeenschap Little Gidding.¹⁵

Nadat Ferrar het manuscript ontvangen had, stuurde hij het onmiddellijk door naar Cambridge met de expliciete vraag het te publiceren zonder de minste wijzigingen, opdat het kon dienen als een voorbeeld van deugd en toewijding dat alle oppervlakkige doctrinaire discussies overstijgt.

Op het einde van 1633, het jaar van Herberts dood, was het werk reeds aan een derde druk toe. Tegen 1680 waren er al dertien edities geweest voor een totaal aan 20.000 verkochte exemplaren, en was Herberts *Temple* volgens Wilcox geworden tot "one of the most nota-

¹³ Malcolmson (pp. 101-102)

¹⁴ in: Walton (p. 381)

¹⁵ Pasternak Slater (p. lxx)

ble events in the history of seventeenth Century English poetry and devotion".¹⁶

6. BESLUIT

George Herberts *Temple* werd gelezen door alle segmenten van het religieuze spectrum in de meest sektarische periode uit de Engelse geschiedenis. De persoonlijke kapelaan van Cromwell zou het aan zijn zoon aanbevelen hebben, en zelfs King Charles I zou het in gevangenschap gelezen hebben vóór zijn executie.¹⁷ Het succes van het boek lijkt onvermijdelijk, net omdat het een eerlijk portret schetst van een menselijke ziel op zoek naar berusting. Herberts reputatie verspreidde zich snel, wat maakte dat zijn werk op korte tijd door diverse religieuze groeperingen ingelijfd werd en zijn reputatie misbruikt werd voor ideologische doeleinden. Zo werd *The Temple* in 1697 door het Moravische Broederschap geconverteerd naar een anthologie van protestantse hymnen getiteld *Select Hymns, Taken out of Mr Herbert's Temple, And Turn'd into the Common Metre*.¹⁸

Op het eerste gezicht lijken de meeste adaptaties verbazend sterk op het origineel, maar een aandachtiger lezing onthult steeds opnieuw een gebrek aan interne coherentie. Terwijl Herberts oprechte overtuiging het resultaat was van persoonlijke ervaringen, negeren ideologisch geladen versies dit moeizame rijpingsproces en wordt een onbetwistbaar dogma opgedrongen.

Only a sweet and virtuous soul,
Like season'd timber, never gives;
But though the whole world turn to coal,
Then chiefly lives.
(Herbert, 'Virtue' ll. 13-16)

Imitaties, zoals het volgende fragment, verraden zichzelf vaak door hun onderliggende ambities en, in het bijzonder, door een typische hang naar abstractie en pathetiek.

¹⁶ Wilcox, Helen "George Herbert" 183-199, in: Corns, Thomas (uitg.) *The Cambridge Companion to English Poetry: Donne to Marvell*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993 (p. 183)

¹⁷ idem

¹⁸ Stewart (p. 11).

Only a Sweet and Virtuous Mind,
 When Nature all in ruins lies,
 When Earth and Heav'n a Period find,
 Begins a Life that never dies.
 (*Hymns* [1739])¹⁹

Naast ideologische adaptaties bracht Herberts *Temple* ook een beweging van stilistische imitaties op gang, waarvan als bekendste gelden Richard Crashaws *Steps to the Temple* (1648), Christopher Harveys *The Synagogue, Or, The Shadow of the Temple: Sacred Poems and Private Ejaculations: In Imitation of Mr George Herbert* (1640), Ralph Knevets *A Galley to the Temple* (1650) en Henry Vaughans *Silex Scintillians* (1650). Wanneer er daarom gesproken wordt van een 'herbertiaanse School' dient men te benadrukken dat het niet een literaire beweging betreft die zich ontwikkelde aan de hand van gemeenschappelijke principes, maar een traditie van eerbiedige imitatie van één oorspronkelijk werk.

Ann Pasternak Slater schrijft Herberts duurzame populariteit vandaag voor een deel toe aan zijn indrukwekkende artistiek vernunft, en anderzijds aan de verregaande eenvoud van zijn oprechte morele boodschap. Net omdat Herberts werk op zoveel verschillende manier geïnterpreteerd en geïmiteerd is, zou het universele karakter van zijn werk niet ter discussie mogen staan.

Herberts vele existentiële conflicten waren het gevolg van een voortdurende accumulatie van onverenigbare belangen, maar uiteindelijk stierf hij in geestelijke sereniteit in een landelijke parochie; want ook al had zijn adellijke afkomst hem vertrouwd gemaakt met de hoogste sociale regionen, toch besefte hij gaandeweg dat wereldlijke waarden en onderscheidingen geen garantie waren voor gemoedrust.

Met zijn vrome instelling, zijn intellectuele talenten en zijn connecties aan het hof had Herbert zich ongetwijfeld veel tijd en energie kunnen besparen door onmiddellijk vanuit Cambridge toe te treden tot het priesterschap. Met deze bespreking wilde ik echter aantonen dat Herbert zijn leven niet beschouwde in functie van bepaalde keuzes of gemiste kansen. Ontelbare keren werden zijn ambities en resoluties in de kiem gesmoord, maar door resoluut vast te houden aan zijn enige resterende overtuiging vond de dichter een weg naar geestelijke berusting. Voorbij de persoonlijke opvattingen van de auteur blijft het werk in de eerste plaats het portret van een moeizaam gevecht tegen de

¹⁹ Geciteerd in: John & Charles Wesley's

vele obstakels van het leven, resulterend in een nederige maar zelfverzekerde aanvaarding van zijn conditie. *The Temple* bewijst daarom dat geen enkele situatie per definitie bepaald hoeft te zijn door een fatum, maar ten allen tijde het product is van persoonlijk initiatief.